

30 ÅR SIDEN FRANCO KVALTE DET SPANSKE DEMOKRATI

Hvor mange døde: 1 million eller måske kun 600.000

AF WALTHER HJULER

■ HVOR MANGE menneskeliv kostede den borgerkrig, der i disse dage for 30 år siden brød løs over det uheldige Spanien? 1 million, 850.000 eller »kun« 600.000. Der er ingen, som ved det. Ingen havde i de blodige dage fra den 17. juli 1936 til 31. marts 1939 tid til at standse og tælle ofre på de blodige slagmarker eller i byernes rygende ruindyrger. Det må være nok at fastslå, at Spanien kom til at sande det gamle ord om, at ingen krig er så blodig, så grusom, så ubarmhjertig som krigen mellem landsmænd.

■ 30 ÅR ER GAET. General Francisco Franco y Bahamonde, der løb Spaniens lovlige regering over ende, sidder stadig i diktatorens stol i Madrid. Falanksen med bajonetterne uden om ham og hans operette-parlament i Cortes — den spanske rigsdag — er officererne og hæren, kirken, gudsejerner og storkapitalen.

BRIKKEN I DET STORE SPIL

Men ikke mindst er det storpolitikens underfundige spil, som har muliggjort det for den spanske Caudillo at eksistere. Den spanske fascisme — et rudiment i vor tids Europa — bragt til verden af tyske og italienske fødselshjælpere, som forlængst selv har måttet stå til ansvar for overlevet, fordi Spanien, som det blev det under borgerkrigen, har kunnet anvendes som brik i det storpolitiske spil på verdensarenen.

På denne skueplads tæller det ikke meget, at Spanien stadig har den laveste levestandard i Vest-Europa, at gudsejerner dominerer, at befolkningen holdes nede af et politisk diktatur, hvor ingen opposition mod magthaverne tolereres.

Selv om myndighederne påstår, at der kun sidder et fåtal af politiske fanger i de spanske fængsler, modsiges regimet sig selv, når det bringer garotter i anvendelse for at kvæle en modstand.

Den 19. juli 1936 lod overskrifterne i dette blad: Spansk fascistoprør. Oprøret slået ned i Spanien.

men endnu vanskeligheder i Spansk Marokko. Regeringen melder, at man er fuld herre over situationen.

Aviserne forsider hver dag i de følgende måneder og år skulle vise, hvor sørgeligt den spanske regering havde taget fejl.

Hvad der i første øjeblik syntes at være en spontan officersrevolte, viste sig at være et nøje planlagt oprør ikke for at få ændret enkelte tilstande i samfundet, men rettet mod den parlamentariske samfundsorden selv.

Marokko var stedet, hvor gnisten skulle sættes til lunten. Kl. 5 om eftermiddagen slog officersjuntaen til i byen Melilla i den østlige del af Spansk Marokko. Juntaens stedlige hovedmand, oberst Seguí, trådte med trukket revolver ind i general Romerales kontor. Generalen var — siger den engelske historiker Hugh Thomas — den tykkeste af Spaniens 200 generaler og den letteste at narre. Han måtte overgive sig. Officererne erklærede byen i krigstilstand, det kom til kamp mellem militæret og arbejderne, men kampen blev kort. Der fulgte arrestationer og henrettelser i massevis. General Romerales var mellem dem, der blev skudt samme eftermiddag.

Som det begyndte i Melilla, således fortsatte myrderierne under hele borgerkrigen. Der blev ikke givet pardon.

Kodeordet fra rejsningen i Melilla blev sendt videre til andre byer i Marokko og det egentlige Spanien.

Militærhospitalet blev oprettet af den internationale fag- og arbejderbevægelse som dette i Onteniente

På de kanariske øer sad general Franco, sendt dertil i eksil af regeringen. I det tidlige morgengry den 18. juli udsendte han sit oprørsmanifest. Kort efter fulgte en radio-melding fra regeringen i Madrid om, at ingen — absolut ingen — i selve Spanien var deltager i oprøret. På det tidspunkt gærede det i alle de store byer. Arbejderne og de venstreorienterede sammenslutninger forlangte våben, men myndighederne forbød — under trussel om dødsstraf — at de militære depoter blev åbnet.

Regeringens optimisme holdt ikke i mange timer. Så flammede oprøret i Andalusien. I oyle officerer blev rendt over ende, oprørerne tvang arbejderne bort fra gaderne, det kom til heftige barrikadekampe. Kirker og ejendomme blev stukket i brand. I Sevilla, den store by i Andalusien, nægtede myndighederne stadig at udlevere våben til arbejderne. I dagens løb blev de store byer i det sydlige Spanien, Cadix, Jerez, Algeciras og La Linea underkuet.

Andetledes gik det i havnebyen Huelva ved den portugisiske grænse. Den jævne spanske befolkning var ved at blive klar over, hvor alvorlig situationen var. De tidligere indbyrdes stridende grupper, anarkister, socialister, kommunister,

men også borgerligt liberale grupper, fandt sammen i en folkefront, der vendte sig mod oprørerne.

I Madrid blev regeringen først efterhånden klar over, at det ikke var lokale uroligheder, men en velorganiseret opstand, et virkeligt oprør, man måtte møde. André Malraux har fortalt, hvordan regeringen i Madrid ringede til byen Avila for at høre, hvordan det stod til der. Svaret lød: »Det skal jeg nok vise dig, dit dumme svin. Kongen leve!«

Men endnu den 20. juli vedblev ministerpræsident Casares (moderat republikaner) at optræde, som om der intet særligt var på færde, som om han stadig havde magten, og der intet behov var for modforanstaltninger.

Imens gik initiativet regeringen af hænde. Den socialistiske fagorganisation UGT disponerede over 8000 geværer, som blev uddelt til medlemmer af de socialdemokratiske og kommunistiske ungdomsorganisationer, der begyndte at virke som politisk polit i gaderne. De venstreorienterede Madrid-aviser udkom med vældige overskrifter, der blot lød: Våben — våben våben. Men regeringen tøvede stadig og mistede den sidste mulighed for at få oprøret slået ned i starten.

Nu bredte det sig i stedet fra sted

til sted. Den 19. juli var general Franco landet i Marokko. Han benyttede en chartret britisk flyvemaskine til turen. Fra engelsk side anføres, at hverken maskinens fører eller ejer anede, hvad den skulle bruges til.

Samme dag blev de første mauriske soldater overført til det spanske fastland. Dagen efter ankom de første afdelinger af den spanske fremmedlegion, og tropperne fra Afrika, ra og blodtørstige børster, kom til at spille en hovedrolle under hele borgerkrigen.

Den frygt, befolkningen nærede for disse landsknegte, gjorde oprørsgeneralerne intet for at undertrykke, (tværtimod lod de maurerne og fremmedlegionærerne slå til ved grusomme massakrer, der kostede tusinder af mennesker livet.

Den vildskab, hvormed krigen rasede de første måneder, savner næsten sidestykke. Mindst 100.000 mennesker blev på en måned henrettet uden dom.

Mens oprørerne hurtigt rykkede frem i provinserne, holdt de store byer stand. I Barcelona blev opstanden nedkæmpet af anarkistiske og syndikalistiske arbejdergrupper, der havde sikret sig våben. Valencia holdt, og endelig blev opstanden — under et frygteligt blodbad — nedkæmpet i Madrid.

DE STORE SLAG

Den 31. marts 1939 faldt de sidste regeringstro byer

■ BORGERKRIGENS første større egentlige slag blev udkæmpet i Guadarrama-hjergene. I oktober 36 begyndte Franco's Afrika-hær fremstødet mod Madrid. Under general Mola, der førte oprørernes nordlige armégruppe, indledtes angrebet, men tidspunktet var forpasset. Regeringsstyrkerne var blevet forstærket, og angrebet blev opfanget ved universitetsbyen, hvor fronterne stivnede, og først i slutningen af marts 1939 faldt Madrid som en af de sidste regerings-bastioner.

■ DET VAR ved Madrid, at den første internationale brigade blev sat ind. Den bestod hovedsagelig af franskmænd, men der var dog også tyske emigranter, englændere og polakker imellem. Hovedparten var kommunister, enkelte socialdemokrater eller liberale. Fire dage efter rykkede XII, internationale brigade til fronten. Tre andre frivillige brigader blev dannet senere, men ingen fik betydning som de to første, der blev sat ind på det mest kritiske tidspunkt af Madrids belejring. I den XV, internationale brigade var der frivillige fra 26 forskellige nationer.

Men var der ro på Madrid-fronten, fortsatte oprørerne fremmarchen i det øvrige Spanien gennem hele 1937. Ustandselig måtte de

bryde sej regerings-modstand, i december begyndte et slag, der skulle vare to måneder, og som endte med, at Teruel gik tabt for regeringen. I begyndelsen af 1938 rykkede oprørerne ind i Catalonien, det næste store tilbageslag kom i juli 1938 ved Ebro, i januar 1939 faldt Barcelona. Regeringens medlemmer flygtede til Frankrig, derfra tilbage til Valencia, men det var klart, at der nu ikke var langt til enden for det spanske demokrati. I marts 1939 satte den sidste offensiv ind, den 28. marts overgav garnisonen i Madrid sig, og den 31. marts faldt de sidste regeringstro byer Almería, Murcia og Cartagena. Oprørerne havde sejret.

THÄLMANN-BATALJONEN

Chefen var den tyske kommunist og forfatter Ludwig Renn

■ DEN KENDTESTE af de internationale enheder var Thälmann-bataljonen, hvis chef var den tyske landflygtige kommunist, ex-officer og forfatter Ludwig Renn (pseudonym for Arnold Friedrich Vieth von Godsenau). Renn, der nu lever i Østberlin, har netop til det øst-tysk militærtidskrift udtalt, at 5000 tyske frivillige kæmpede på republikanernes side. De fleste af dem faldt under kampene. I dag, siger Ludwig Renn, er næppe mere end 400 i live.

ANARKISTERNE

■ DE SPANSKE anarkister kom til at spille en dominerende rolle i begivenhederne, som førte til borgerkrigen såvel som under krigen. De var talstærke, troede blindt på tesen om, at der ville opstå en bedre verden, når den sidste konge var kvalt i den sidste præsts tarme og levede herefter. De veg ikke tilbage for mord og brand og lod det gå ud over folk fra venstre såvel som fra højre. Deres terror var medvirkende til at jage mange moderate højretilhængere over til rebellerne.

En af de mange foregik med den største hensynsløshed. I byerne blev de mennesker af menneskeliv